

hogyan az emberi sors tragikus oldalait a történetek immanens összefüggéseiből fejtsse ki és így alakítsa ki szuverén írói világát. Jelentős műről, jelentős vállalkozásról van szó, amely méltán kap helyet az utóbbi évtized reprezentatív alkotásai között a szerb irodalomban.

VÉGEL László

ÖSSZEÁLLÓ KÉPEK

Fábián László: *Hazatérő lovam körmen virágos rét illatát hordozza, avagy jurcsa görcs a torokban*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976

Tizenkét novellából álló füzet alkotja Fábián Lászlónak az Új Termés sorozatban megjelent kötetét. Sem az egyes novellák, sem a szövegfüzet egésze nem hagyományos felépítésű. Az eltérés a hagyományos komponálástól egyrészt a szövegek újszerű *technikai és konstrukciós* eljárásaiból ered, másrészt — s ezt a mozzanatot az előbbinél is lényegesebbnek tartjuk — a módszer meghatározó *szemléleti* tényezők eredetiségéből. E két komponens együtthatásának eredményeképpen Fábián László szövegei nemcsak a kötött novellaforma fellazításáig jutnak el, és nemcsak felszámolják a klasszikus novellaírást jellegzetes követelményeit, hanem új követelményeket állítanak a szövegek elé, s ezeknek az új követelményeknek eleget is tesznek.

A *Hazatérő lovam*... szövegeiben az összefüggő, fokozatosan kibomló cselekményív helyébe lazán egymásba fűzött cselekményszilán-

kok, eseményfoszlányok kerülnek. Ennélfogva magának a — klasszikus novella gerincét képező — történetnek a jelentősége mellékessé válik. A novellák központi szálát, a szerkezetet egybefogó kohéziós erővonalat tehát másutt kell keresnünk. Az összetartó mozzanatok egyike Roald Amundsen alakja; központi figurája ez az egész novellasornak. Hasonlóképpen jelenik meg még néhány visszatérő *alak* (Káem, Smen, Elise W., nagyanya stb.) és *motívum* (pl. *Roggenmuhme*, a gyermekkori mesealak). Ezek az alakok és motívumok a szövegeken *belül*, de a szövegek *között* is összetartó erőként funkcionálnak, s ebből következően a novellák kiegészítik egymást, kiteljesítik és tovább árnyalják annak a világnak a képét, melyet Amundsen alakja fog egybe.

A kötet novelláinak van még néhány olyan vonása, amely hozzájárul ahhoz, hogy belőlük többé-kevésbé egységes szövegfelület bontakozzon ki. E minőségek egyike az a sosem csökkenő, és nem is növekvő *distancia*, amely az elbeszélőt az elbeszéléstől elválasztja; ebből az állandósított távolságból következik a szövegek egyenletes prózaritmus, a rendkívül gazdag, sokrétű nyelvi anyag kiegyensúlyozott kezelése, melyet sehol sem bont meg a szubjektívebb hangvétel, valamint a prózai és a költői stílus határterületén megvalósuló írásmódor a maga kissé emelkedett, ünnepélyes stílusával.

A *Hazatérő lovam*... egyik legizgalmasabb kérdését az jelenti, vajon milyen anyagból szövi Fábián László az Amundsen-novellákat, amikor a hagyományos novellaírást eszköztárából alig használ fel

valamit. A novellák alapszövegét Amundsen „*vágyai, emlékei, ábrándjai, képzelgésai*”, megtörtént és megtörténtnek vélt dolgai, „*finomra darált múltjának*” szeletei alkotják. Ezekből állnak össze Amundsen „jelképének” képei. A novellák ideje ugyanis hol az emlék múltjában, hol a képzelet jövő idejében perog, hol e kettő között. Hasonlóképpen Amundsen bolyongását is egyaránt határozza meg a valóság és a fikció: „*Roald Amundsen robbogott vonatán a legenda Amundsenre felé, aki játékosan hol fölbukkant, hol elrejtőzött előle, aki azonban mégiscsak ott élt érzékeiben, bőrének lenyomat-emlékeiben, agyának képzelgéseiben*”.

Ez a próza semmi bizonyosat, semmi véglegesen lezártat nem akar nyújtani: nemcsak a helyzeteket, időpontokat, helyszíneket kívánja a maguk viszonylagosságában megragadni, hanem magát a központi alakot is hol a legenda valótlanságába helyezi, hol vissza a reális viszonylatokba. Fábián novelláírásának szemléleti újszerűsége éppen abból a meggyőződésből ered, amely nemhogy kétségbe vonná a valóságos összefüggések jelentőségét, hanem azáltal, hogy *valóságként* kezeli az emberi fikció, emlékezet, képzelet, ábrándozás tényeit, kiterjeszti, megtoldja a prózairás számára jelentőséggel bíró reáliák világát. Kétségtelenül új dimenziót nyer ezáltal ez a próza, és lehetővé válik számára, hogy a dolgokat több oldalról mutassa meg, alakulásban ragadja meg, folyamatban ábrázolhassa. „...nem a cél a fontos: a keresés, a kutatás maga, az út, amely elvezet valahová, a menet;”

— olvassuk egy helyen, s ebben Fábián prózájának egyik alapvető konstrukciós elvére ismerünk rá.

Nem a tényközlés, hanem az *atmoszférateremtés* az egyik lényeges eljárása ennek a prózának, amely nem a hősök cselekedeteire, hanem *viselkedésére* koncentrál. Ebből következően nincs a cselekménynek élesen elkülöníthető előtere és háttere: a kitérőkől, kanyargásokból, mellékes mozzanatokból nem válik ki egy fő vonulat, egy meghatározó jelentőségű központi szál. A kitérők jelentősége kiegyenlítődik a feltételesen kiemelhető fő mozgásiránnyal, mint ahogy a valószerű mozzanatok is egyenértékűkké válnak a fiktív tényekkel. A szövegek nyelve ennélfogva nem is lehetne más, mint a költői anyagformálás asszociatív módszereivel rokon nyelvezet, s ezért nem narrációként olvassuk e novellákat, hanem sűrített, szimbolikus-metaforikus kifejezések sorozataként:

Amundsen ideje rendkívül hasonlatos Szindbád idejéhez, a *félmúlt-hoz*, a jelennel együtt tartó múlt-hoz, amely már-már az időtlenséghez hasonlít: annak ellenére, hogy úgy érezzük, alakulásukban kísérvük a folyamatokat, részt veszünk bennük, észre kell vennünk, hogy mindaz, ami ebben a prózában végbemeget, valahol az időnek és az időtlennek a metszéspontjában játszódik le. A novellák legerősebb hatásimpulzusai kétségtelenül az időnek és időtlennek, valóságnak és fikciónak, prózának és költészetnek azokból a szálaiból erednek, amelyeket mesterien szőtt össze Fábián László prózája.

THOMKA Beáta